

RFoD

Lars Farago, förbundssekr.
08- 407 17 32, 070- 765 34 37

Statens kulturråd

Riksföreningen för Folkmusik och Dans beklagar att vi är sena med att lämna våra synpunkter på utredningen *Utvärdering av Regionala konsulenter inom dans- och konstområdet*. Vi hoppas ändå att våra synpunkter kan beaktas i det fortsatta arbetet med dessa frågor.

Om utvärderingen

Utvärderingens resultat och metoder är ofullständiga. Det är utifrån utvärderingens material svårt att på ett allsidigt sätt bedöma verksamheterna. Viktiga mål för konsulentverksamheterna har inte blivit tillräckligt belysta. Utvärderingens metoder har bäddat för dessa svagheter. Utvärderingens saknar en in-tressentanalys. Den är en sk top down utvärdering där materialet som samlats in är begränsat. Material har i huvudsak samlats via huvudmän och de som är föremålen för utvärderingen. De som är berörda eller borde ha varit berörda av verksamheterna har inte tillfrågats.

Utvärderingen har också förtjänster. Det som är gjort förfaller ha genomförts noggrant och redovisas neutralt. Vi har anledning att instämma i många av utvärderingens perspektiv på kulturpolitikens utmaningar och de slutsatser som dras.

Målen

Utvärderingen redovisar föredömligt hur målen för konsulentverksamheten förskjuts stegvis så att mål som handlar om amatörkultur tonas ner, men fullföljer inte sin redovisning med att dra den uppenbara slutsatsen att Kulturrådet prioriterar ned amatörkulturperspektivet.

Utvärderingen citerar Kulturpropositionen 1996/97:

”Syftet med verksamheten har varit att höja kvalitén inom amatörkulturen och att ge konstnärer utvecklingsmöjligheter genom att arbeta som pedagoger och inspiratörer”. ”Regeringen anser att erfarenheter-na från den hittills bedrivna verksamheten med länskonstnärer är så goda att den bör permanentas och utökas till flera konstområden. Länskonstnärernas arbete bör även i fortsättningen vara att sprida, sti-mulera och öka kunskapen om konst och kultur. Den pedagogiska delen av arbetet bör företrädesvis inriktas mot barn och ungdom i skolor och på fritidsgårdar samt till amatörorganisationer och före-ningsliv. Verksamheten bör ha som övergripande mål att utveckla kontakterna mellan konstnärer, be-slutsfattare, organisationer m.m. ...”

Utvärderingen fortsätter med att citera Kulturrådets allmänna riktlinjer för regionala verksamheten. Här har formuleringen i regeringspropositionen om att länskonstnärernas verksamhet skall ”företrädesvis inriktas mot ... amatörorganisationer och föreningsliv” tonats ned. I en längre uppräknig av syften återstår om amatörkultur följande:

- *Att ge såväl amatörer som professionella kulturutövare i länet/regionen möjlighet till utveckling.*

Utvärderingen drar nu slutsatsen att ”det övergripande målet med konsulentverksamheten kan man så-så säga vara att stärka strukturen för respektive konstområde samt att tillgängliggöra respektive konstom-råde för allmänheten.” Kulturrådet har alltså kraftigt tonat ned det som av regeringen sägs vara ett hu-vudsyfte med verksamheten, nämligen amatörkulturen till något mycket mindre centralt och relativt svårtolkat och intetsägande.

RFoD - RIKSFÖRENINGEN FÖR FOLKMUSIK OCH DANS

kontor: Nybrokajen 11
S-111 48 Stockholm
telefon: 08 – 407 17 74

e-post: rfod@rfod.se
fax: 08 – 407 16 50
hesmsidor: www.rfod.se / www.stallet.st

org nr: 80 20 10-9255
pg: 771 08-9
bankgiro: 5815-3289

Utvärderingen fortsätter med att redovisa hur Statens Kulturråd i anslutning till riktlinjerna exemplifierar arbetsmetoder. Exempelen sägs ha haft stor betydelse för utformningen av konsulenternas verksamhetsformer. Ordet amatör förekommer inte uppräknings.

Utvärderingen citerar inte Kulturutredningens målsättningar för länskonstnärverksamheten eller riksdagens beslut i dessa frågor, men man kan misstänka att även regeringen tonar ner amatörperspektivet jämfört med utredningen och riksdagsdebatt. Vi har inte haft tid att själva göra denna analys.

Det är märkligt att utvärderingen inte fullföljer sin redovisning av målen med att dra slutsatsen att Kulturrådet i sina direktiv starkt förändrar regeringens direktiv i denna del. Perspektivet på amatörkulturen har tonats ned – det blev ingen kostym – det bidde en tumme.

Amatörerna i konsulenternas verksamhet

Utvärderingen startar inte i de av Kulturrådet uttalade syftena utan utgår från regeringens. Detta är glädjande. Man skriver att "konsulenterna ska inrikta sitt arbete mot amatörorganisationer och föreningsliv för att ge dem möjligheter till utveckling". Och tolkar detta som att konsulenterna skall "hjälpa föreningar och amatörorganisationer, höja kvaliteten på verksamheten samt att anordna kurser och workshops som riktar sig till amatörer." (sid 15) Det enda exemplet i relation till danskonsulenter och amatörkultur som lite mer utförligt refereras av utvärderingen är en verksamhet som inte är relaterat till föreningslivet utan är ett projekt där en danskonsulent själv arbetar med en blandning av amatörer och professionella dansare. Danskonsulenten är idégivare, ledare, pedagog och koreograf. I avsnittet om konstkonsulenter påpekas att de haft svårt att nå amatörer. (sid 28) Utvärderingen skriver att amatörerna "verkar vara svåra att nå". Den tycks basera detta på att "endast två av konsulenterna har redovisat projekt riktat till denna målgrupp".

Utvärderingen av samverkan mellan konsulenterna och amatörer tycks helt bygga på konsulenternas egna beskrivningar. Utvärderingen tycks inte ha tagit kontakt med företrädare för föreningslivet för att höra deras synpunkter.

Amatörorganisationerna lämnas utanför

Vid flera tillfällen har Amatörkulturens samrådsgrupp, **ax** framfört till Kulturrådet att det är märkligt att konsulentverksamheten som skulle stimulera amatörerna inte på något sätt planeras i samverkan med amatörorganisationerna. Det finns inga kontakter mellan Kulturrådet och amatörorganisationerna i dessa frågor. Kulturrådet har valt att helt och hållet rikta konsulentverksamheten mot regionerna. Detta anser vi strider mot regeringens direktiv men uppmärksammas inte av utvärderingen.

Som ovan påpekats har utvärderingen handlat precis som Kulturrådet och valt att inte tala med amatörutövarna. Utvärderingen har alltså inte gjort någon intressentanalys. Konsulenternas roll för amatörverksamheterna är ofullständigt belysta och bör kompletteras.

Studieförbunden lämnas utanför

Amatörverksamheter skall enligt utbildnings- och kulturpolitiken förutom via amatörorganisationer drivas via studieförbund. I likhet med amatörorganisationerna förefaller det som att utvärderingen lämnat studieförbunden utanför sitt arbete. Intressant statistik som visar att dans är en mycket stor del av studieförbundens verksamhet diskuteras inte.

År 2001 arrangerades 274.011 studiecirkeltimmar med folklig dans med 86.140 deltagare varav 55.312 (64 %) kvinnor. Mer än en tredjedel av de som dansar folklig dans är alltså män. Detta borde också uppmärksammas av utvärderingen som i övrigt på ett föredömligt sätt sökt anlägga ett genusperspektiv i sitt arbete. Det höga antalet studietimmar och deltagare i folklig dans kan jämföras med 16.737 studietimmar och 5.355 deltagare (89 % kvinnor) i balett, klassisk dans respektive 93.404 studietimmar och 36.069 (81 % kvinnor) deltagare i jazzdans. (Kulturen i Siffror 2002:1, Statens Kulturråd.)

Folkbildningsrådet redovisar att 422.293 personer deltog år 2001 i kulturgrupper, kulturprogram och studiecirkel i dans. Motsvarande siffra för år 2000 är 471 271. En negativ utveckling som utvärderingen borde ha analyserat. Generellt sett har deltagandet i denna typ av verksamhet ökat mycket starkt.

Folklig dans är det femte största studiecirkelämnet bland kvinnor. Området har genomgått en mycket intressant utveckling under de senaste åren. Detta har inte redovisats och analyserats av utvärderingen.

Studiecirkelverksamhet nämns när konstkonsulenternas verksamhet diskuteras. Men även här utan sifferdata och någon närmare analys. Varför analyseras inte studiecirkelverksamheterna och deras samband till konsulentverksamheterna? Hur förklaras förändringar av antalet studiecirkel med dans? Vilken fortbildning ges till cirkelledare? Hur har danskonsulenterna samverkat med studieförbunden och amatörorganisationerna på området? Dessa frågor borde diskuteras i utvärderingen.

Dans är flera delgenrer – folkdans, det mångkulturella Sverige ... har ej utvärderats

Utvärderingen skiljer mellan konstnärlig dans och dans som avkoppling och nöje (sid 29). Den diskuterar inte de skilda förutsättningarna som olika delgenrer inom den konstnärliga dansen lever under. Skillnaderna i arbetsmöjligheter är mycket stora i Sverige idag mellan dansare som arbetar inom olika dansinriktningar. Vi har institutioner för klassisk balett, fria grupper och danskonsulenter som framförallt arbetar med nutida dans, tävlingsdans som är en del av idrottsrörelsen och flera dansgenrer som än så länge saknar eller har svaga organisatoriska strukturer som främjar deras utveckling. Till de missgynnade dansgenrerna hör folklig dans. Kulturarv med rötter i Sverige, dansformer som enbart vi kan bevara och utveckla har idag mycket svårt att utvecklas i danslivet. Andra delgenrer med svaga strukturer är de många folkliga danskulturer som invandrat eller importerats av dans- och reslystna, äldre dansformer, liksom nya dansgenrer med kopplingar till ungdoms- och populärkultur.

Medverkandekultur

Utvärderingen använder ett nytt begrepp, ”medverkandekultur”. Man definierar begreppet som ”en samlad benämning på de kulturyttringar som består av medborgarnas aktiva skapande. Exempel på medverkandekultur kan exempelvis vara musik- och amatörteaterföreställningar, men även verksamhet utan publik som dans, konst och skrivande.” (sid 68) Det förefaller vara ett nytt begrepp som inkluderar både social dans och konstnärlig amatördans, liksom konstnärlig dans i gråzonen mellan amatörer och proffs. Någon närmare analys av dansområdet som medverkandekultur görs dock inte. Utvärderingen drar ändå slutsatsen att konsulentverksamheten ”utvecklat en medverkandekultur som spirar i takt med utvecklingen” och ”menar att målet för ökad delaktighet inom kulturområdet har hittat en verkningfull metod”. (sid 67)

Konsulenternas arbetsuppgifter – Förtydligande av uppdraget

Utvärderingen konstaterar att konsulenternas uppdrag är många och står i motsättning till varandra. (sid 32) Enligt utvärderingen har ”konsulenterna skapat en struktur som lyfter fram medverkandekulturen och utvecklar resurscentra för regionala nätverk inom området.” (sid 33) Man säger vidare att danskonsulenterna genom täta kontakter med Statens kulturråd ”fått en homogenare sammansättning, (bakgrund, utbildning och inriktning). Konstkonsulenterna, som först de senaste åren haft liknande tydliga stöd hos Statens kulturråd, har fått en mer spretande utveckling och har varit hänvisade till egna kontakter och utgångspunkter när de utvecklat sin verksamhet.

Det förefaller som om danskonsulenterna har bedrivit en mer likartad verksamhet med starkare central styrning. Inriktningen mot medverkandekultur har i huvudsak gällt samverkan med skolor och annan barn- och ungdomsverksamhet. Någon närmare kontakt med amatörorganisationer och studieförbund har inte redovisats av utvärderingen.

Mot bakgrund i detta rekommenderar utvärderingen en koncentration av danskonsulenternas uppgifter till ”att genom främjande arbete öka tillgängligheten för allmänheten till ett konstområde. Detta är, tillsammans med verksamhet riktad mot barn och ungdom, det centrala i konsulentens uppdrag. Allt som inte direkt går att hänföra till detta bör i sådana fall tillfalla någon annan institution, tjänst eller organisations ansvars/uppdragsområde.”

Med andra ord har utvärderingen inskränkt sin breda definition av medverkandekultur och sin diskussion av motsättningen mellan främjandekultur och medverkandekultur i konsulenternas arbetsuppgifter på ett sådant sätt att amatörkultur och eget skapande liksom krav på genbredd utelämnas.

Definition av kvalitet

Utvärderingens slutsatser ovan stämmer dåligt med dess resonemang kring definitioner av kvalitet på dansområdet. Utvärderingen skriver: ”Fältet och dess struktur befinner sig i en formande processfas. Detta medför att det finns vissa intressekonflikter på fältet. Konflikten handlar i stort om vems definition på konstnärlig kvalitet som ska råda – vem bestämmer vad som är bra dans? Vilken status ska olika verksamheter, aktörer och institutioner ha?”

I takt med att kunskapen om dansens uttrycksformer och det bredare dansintresset ökar finns det fler och fler i regionerna som har kunskap om dansens modernaste former. Med några undantag saknas det ännu dansinstitutioner utanför de stora städerna. Det innebär att de lokala yttringarna ännu inte i så hög grad premierats av representationskulturens företrädare. ... Den bredare dansutvecklingen i de nya resurssentra har egentligen ett litet centralt stöd. Debatten om den pågående utvecklingen och kampen mellan de olika organisationsformerna sker nästan enbart inom dansområdet självt.” (sid 46-47)

Här pläderar utvärderingen för genbredd och medverkandekultur av annat slag jämfört med avsnittet som diskuteras ovan där den vill kraftigt begränsa konsulenternas arbetsuppgifter.

Kulturpolitiska utmaningar

Enligt utvärderingen handlar ”kulturpolitikens framtida utmaningar .. i mångt och mycket om att hitta kopplingar mellan en hög konstnärlig kvalitet och den växande medverkandekulturen.” (sid 55) 1974 års kulturpolitik som handlade mycket om att stärka den konstnärliga kvaliteten i hela landet. Att göra kultur med hög kvalitet tillgänglig för alla, utbudskulturen, har stått i förgrunden på bekostnad av medverkandekulturen. Kulturpolitiken har skapat institutioner för detta och varit framgångsrik. Nu ställs nya krav: ”Det vi kallat medverkandekultur måste få ett större utrymme för att möta de nya kraven.” (sid 55)

”All kulturverksamhet spelar mellan två poler. Den ena utgör en konstpolitisk del där den konstnärliga kvaliteten utvecklas utifrån professionella utövare. Det andra är människors egenaktiviteter - det folkliga. Att förena dessa poler formuleras ofta med termer som att kulturen när en positiv kraft i människors utveckling. Det finns ingen motsättning mellan starka institutioner och det nya vi ser växa fram. Snarare är institutionerna en förutsättning för en fortsatt lyckad kulturspridning där den egna aktiviteten och skapandet får en ökad tyngd.” (sid 55-56)

Utvärderingen hävdar att dessa motsättningar – poler förenas i konsulentverksamheten ”utan att hamna i konflikt med varandra. Den ena förutsätter den andra och de behöver båda vara av yttersta kvalitet utifrån sitt konstområdes specifika utgångspunkter.” (sid 56)

” Medverkandekulturen med medföljande nätverksuppbyggnad leder till att verksamheten har en förankring hos medborgarna lokalt och regionalt. Med nödvändighet kommer resultatet i regionerna att bli olika eftersom förutsättningarna är olika.” (sid 57)

Utvärderingens slutsatser och våra förslag

Utvärderingens slutsats är ”att dansen genom konsulentstödet utvecklats en egen särpräglad struktur. Dansen måste dock få sin egen stödform. Ett statligt handlingsprogram för den konstnärliga dansen har aviserats. Det finns anledning att nu peka på den dansverksamhet som utvecklats genom danskonsulenterna för att föra samman erfarenheterna därifrån till en danspolitik för hela landet. Statens och regionernas roll i denna uppbyggnad måste definieras och ges utrymme.

Konsulenttjänsterna kan – och bör – användas av staten för att även i framtiden stimulera områden där staten anser att nya processer behöver komma igång. Beslutet att använda konsulenttjänster för att stärka

mångkulturen i landet är ett exempel på detta. Det ska också sägas att även dansen fortfarande har geografiskt vita fläckar i landet där danskonsulenter skulle kunna vara motorn i skapandet av en regional dansstruktur.” (sid 65)

”Ett av de starkaste politiska målen i kulturpolitiken har haft svårt att verkställas genom institutionerna; det vill säga prioritering av insatser för barn och unga. Konsulentverksamheten har visat att kombinationen av konsulenttjänster och goda institutioner just har kunnat möta kraven på ökade insatser för barn och ungdomar. Konsulentverksamheten har också utvecklat en medverkandekultur som spirar i takt med utvecklingen. Vi menar att målet för ökad delaktighet inom kulturområdet har hittat en verkningsfull metod.

Staten har genom de professionella konsulenterna, enligt vår uppfattning, fått ett utmärkt instrument för att öka medverkandekulturen i Sverige. Det står inte i motsats till det ökade kvalitativa utbudet i regionerna. Snarare är det en viktig del i arbetet att sprida kulturen till nya grupper och ge fler möjligheter att använda kulturens olika språk. Det utvecklar människorna och är därmed ett viktigt instrument för samhället att möta framtiden.” (sid 67)

Vi delar utvärderingens slutsats som framförts på flera platser om betydelsen av danskonsulenternas verksamhet för att skapa en struktur för professionell dans. Danskonsulenternas verksamhet för barn- och unga genom uppbyggnad av utbildningar och stimulans av dans i kulturskolor är också viktig och positiv.

Utvärderingen har dock inte på ett tillfredsställande sätt visat hur danskonsulenter har eller skall bidra till en medverkandekultur som omfattar alla medborgare och alla dansområden. Vårt förslag är att konceptet med danskonsulenter utvidgas i enlighet med sådana syften som fanns uttalade av Kulturutredningen. Det är så som utvärderingen beskriver omöjligt för konsulenter att leva upp till alla de mål som de är tänkta att främja. Därför bör medverkandekulturen som utvärderingen så tydligt vill utveckla stödjas på fler sätt än enbart via konsulenter som knyts till regionala huvudmän. Det behövs även konsulenter med en stark koppling till andra aktörer och med målet att skapa jämlikhet mellan olika delgenrer inom kulturlivet, t ex inom dansen. **Amatörkulturorganisationer bör få tillgång till konsulenter för olika kulturområden som kompletterar de regionala konsulenterna.**

Regeringen och Kulturrådet bör garantera att den planerade handlingsplanen för dans ges ett genreperspektiv. Den bör omfatta alla delgenrer inom dansen så att möjligheten till professionell scenisk verksamhet med bl a folkdans och mångkulturell dans belyses.

Amatörkulturorganisationernas roll för medverkandekulturen bör erkännas av Kulturrådet och vara grunden för samverkan vid utveckling av konsulentverksamhet inom allt fler genrer.

Avslutningsvis besvaras Kulturrådets frågeställningar: Konsulenter har generellt sett en positiv effekt för samverkan (1). Danskonsulenterna skiljer sig från t ex hemslöjdskonsulenter (2) genom en svag relation till amatörorganisationer och studieförbund och delgenrer inom sitt verksamhetsområde. Konsulenterna kona komplettera institutioner (3) bl a genom att skapa strukturer för eftersatta genrer mm. Vår bedömningen är (4) att statsbidrag krävs för fortsatt utveckling av konsulentverksamhet. Så som ovan framförts bör organisationsformerna (5) utvidgas så även andra än regionala huvudmän kommer i fråga. Man bör hålla fast vid konsulenternas breda uppdrag (6) men inte kräva att den enskilda konsulenten skall arbeta med alla delar i uppdraget. Staten (7) bör bidra till utveckling bl a genom att skapa kontakt mellan konsulenterna och olika intressentgrupper.

Stockholm den 20 september 2003